

Festivalul Enescu la Cluj

(Melania Nagy, muzicolog – 2 octombrie 2019)

Data de 4 septembrie 2019 a marcat debutul Festivalului Enescu la Cluj. Nu poate fi vorba decât de recitaluri, aducerea unor orchestre renumite implicând resurse pe care Clujul, deocamdată, nu le are. Dar peste câțiva ani, cine știe?

Recital Charles Richard-Hamelin (4 septembrie)

Pe Hamelin îl știu de pe YouTube, unde l-am descoperit cu una dintre cele mai bune versiuni recente ale Suitei a doua pentru pian, de Enescu. La Cluj a cântat Suita 1 („în stil vechi”), cu un Adagio frumos și sensibil. Programul a fost unul accesibil și pentru melomani (poate mai puțin Sonata nr.4 de Prokofiev): Debussy – Images, Rachmaninov – Cinq Morceaux de Fantaisie, op.3, plus cele două lucrări menționate deja. La bis – dublu Chopin, precedat de oftatul extatic al unor doamne din sală (ce e un recital de pian fără Chopin?...). De altfel, un moment reușit, cu o tușă personală de bun gust. L-am perceput pe Hamelin ca fiind un pianist inteligent (frazare logică, dozaj bun al vocilor și al energiei muzicale), cu o tehnică foarte bună, iar ca prezență scenică – mai degrabă simpatic decât carismatic. Mi-a plăcut, aș reveni oricând la un recital de-al lui.

P.S. M-a deranjat fotograful care s-a fâțâit încontinuu pe scenă (Hamelin a reușit să-și vadă nesingherit de muzică și pentru asta îl apreciez și mai mult).

Am ratat recitalul Monte Piano Trio, deci trec la următorul.

Recital Ziyu He (8 septembrie)

Tehnic: foarte bun, având un excelent control al arcușului, lejeritate în cântat, sunet frumos, deosebit de cald în registrul acut (cred că n-am mai auzit astfel de sunete perfecte în pozițiile înalte, acolo unde faci echilibristică pe vioară), dar... încă imatur din punct de vedere muzical (și artistic; în momentele de respiro arunca priviri stânjenite prin sală). De câteva ori am avut impresia că nu înțelege ce cântă și de ce cântă așa. Prima parte din Sonata de Mozart (KV 379, Sol major) a sunat aproape la fel ca Sonata de Enescu, adică mult prea romantic. Pe de altă parte, viziunea lui de ansamblu a fost una ciudată, rezultatul fiind un fel de stil eterogen – părți cu vibrato amplu, altele în care folosea la greu sunetul „alb” -, pentru mine, incongruent. Totuși, e tânăr, are timp să se coacă. Deocamdată, clasicismul nu e punctul lui forte; cred că cel mai bine se simte pe repertoriu romantic. Publicul s-a cam plictisit la momentul Enescu – Sonata a doua pentru vioară și pian – cu sonorități de romantism târziu, amestecate cu unele având iz folcloric românesc (de altfel, o caracteristică acestei perioade stilistice). Se aude că Enescu tatona. Referindu-se la această Sonată, afirma că începe să se simtă el însuși (avea 18 ani). În rest, programul a avut destule lucrări clar romantice, mai mult sau mai puțin celebre (...cine e Amy Beach?), plus un moment de virtuozitate final, un fel de Paganini mai neinspirat, o piesă insipidă, plină de jonglerii violonistice, scrisă de un italian mai puțin cunoscut (Antonio Bazzini, The Dance of the Goblins, op.25). Bartók (Dansuri populare românești) a fost un moment frumos; mi-a plăcut, chiar dacă a fost puțin reținut (mergea mai mult zvâc, pe alocuri). Havaneza lui Saint-Saëns mă plictisește, oricât de cunoscută și de cântată ar fi.

Pianistul (Christopher Hinterhuber) și-a făcut treaba la modul onorabil. Ca sunet, a fost tot timpul peste violonist (e clar că nu mă refer la părțile în care pianul era solist). Mie mi s-a părut că, în general, dozajul nu a fost prea bun. Am auzit de câteva ori acompaniamentul peste melodie. Cel puțin era studiat.

La bis: Kreisler – „Tamburina chinezească” și „Frumosul rozmarin” (mi-am amintit cum cânta tata bucăți din piesa asta, când eram mică, după ureche, pe vioara lui amărâtă).

Recital David Grimal (9 septembrie)

Violonist matur și mult mai versatil decât cel chinez, cântând pe o vioară Stradivarius. Ce diferență de sunet, comparativ cu recitalul precedent! Și, bineînțeles, ce mult contează să ai mai mult decât o tehnică bună (tot în comparație cu Ziyu He)! Sonata de Ravel (nr.2) e mai greu de digerat, în schimb Tzigane e o lucrare foarte cântată și apreciată de public, dar extrem de dificilă tehnic. E o piatră de încercare chiar și pentru violoniștii versați. A fost interpretată cu aplomb (culmea, mi-am dat seama că e prima dată când o ascult live), chiar dacă nu perfect (prefer așa, decât o chestie executată fără cusur, din punct de vedere tehnic, care nu-mi spune mare lucru). Din Poemul de Chausson parcă a lipsit punctul culminant. Sonata a treia pentru vioară și pian de Enescu mi-a plăcut cel mai mult. Grimal a simțit-o foarte bine. La final, trei bisuri de „corazon” pentru publicul meloman: Valse triste (Ferenc Vecsey), Guitar (Moszkowski) și încă o piesă pe care n-am reușit să o identific.

Pianul mi s-a părut din nou prea tare (uneori) cu tot Stradivarius-ul violonistului. Poate și acustica nu tocmai fericită a sălii contribuie la asta.

Recital Elisabeth Leonskaja (10 septembrie)

Leonskaja, prezentată înainte de recital ca „anti-divă”, mi s-a părut suficient de divă. A cântat ultimele trei Sonate pentru pian de Beethoven, una după alta, o oră jumătate, fără pauză, fără bis, acompaniată de scaunele de la Casa Universitarilor, care scârțâie continuu. S-a enervat și pe fotograful insistent (i-a făcut semn să plece în timp ce cânta; abia a doua oară s-a prins, săracul, că datul nervos din mână nu era schemă de pianist celebru), care se postase la baza scenei. Am aflat că are aproape 75 de ani (Leonskaja, nu fotograful). Cântă admirabil la vârsta asta / e admirabil că mai cântă la vârsta asta. Ce poți să spui despre aproape o legendă? Mai bine taci, aplauzi în picioare, ca toți spectatorii, și ții pentru tine ce ai auzit. A fost frumos, dar nu revelator. Declara într-un interviu că ea cântă Beethoven ca o rusoaică (e drept că Beethoven din ultimele Sonate e altceva). Pe de altă parte, e aproape imposibil să intri într-o atmosfera intimă, de recital, în scârțâiala aia exasperantă. Poate și ea a simțit asta... cine știe? În partea finală a ultimei Sonate, a reușit, însă, să creeze o sonoritate deosebită, parcă dintr-o altă dimensiune. Leonskaja este o doamnă care impune respect și un bun muzician, poate puțin obosit (ceea ce e perfect normal ținând cont că, în câteva zile, a cântat în trei orașe diferite, imediat după, urmând să cânte într-un alt festival). Și ca să închei, îl citez pe soțul meu non-muzician: „o muzică extraordinar de frumoasă, într-un cadru imposibil”.

Recital Nobuyuki Tsujii (14 septembrie)

Program: Debussy – Deux Arabesque, Debussy – Images (Caietul I), Ravel – Sonatina, Chopin – patru Balade. A fost, cu siguranță, cel mai emoționant moment din Festival. Am auzit că

instrumentiștii din Orchestra de Tineret, cu care a cântat la București, au plâns la repetiții. E imposibil să nu rămâi impresionat de performanța acestui muzician. Are o tehnică incredibilă pentru un om care s-a născut nevăzător (aș fi vrut să îi văd mâinile, dar am stat pe partea dreaptă a sălii). Îi lipsește, însă, o anumită subtilitate a frazării, o anumită finețe, pe care o au marii pianiști (am simțit, în schimb, un soi de puritate în cântat, o sensibilitate aparte, greu de pus în cuvinte). Nu știu cât contribuie la asta și faptul că e asiatic. (Nu prea mai cred în mitul interpretului asiatic, de tip roboțel; am văzut, în ultimii ani, mulți copii talentați în concursuri internaționale, deosebit de expresivi. Au profesori europeni și avantajul unei discipline specifice țărilor din care provin).

Dar mai e ceva: un interpret care vede, transmite, mai mult decât ne dăm seama (am realizat cu acest prilej, mai mult ca niciodată), și prin gestică și mimică, chiar dacă o face la modul cel mai discret. Prin limbajul corporal se pot transmite, sublinia, o mulțime de informații: caracterul piesei/ fragmentului (în viziunea interpretului), tensiunea sau rezolvarea armonică, dimensiunea și intensitatea frazei, punctul culminant etc. E oarecum derutant să nu vezi toate lucrurile astea la interpret. Cert este că Tsujii are o percepție foarte clară, distinctă, a fiecărei voci. Chiar dacă e logic să fie așa și mă așteptam (se știe că nevăzătorii au un auz foarte dezvoltat), e fascinant să auzi, efectiv, cum percepe muzica. E ceva foarte diferit de tot ce am ascultat până acum. În Balada nr.3 de Chopin, de exemplu, a scos în evidență linii melodice secundare pe care nu le-am mai auzit niciodată. Poate fi interesant (și a și fost, de cele mai multe ori) dacă se leagă de ceea ce urmează. Dacă nu se leagă, sună a experiment nereușit. Uneori e mai bine să nu auzi prea multe voci distincte, altfel se pierde coerența muzicală. E ca atunci când vorbesc mai multe persoane deodată și nu mai înțelegi nimic. Nivelul de virtuozitate a fost, oricum, incredibil.

La bis a cântat La Campanella de Liszt (pe lângă Debussy și Chopin). Cred că e o chestiune de timp până vom auzi pianiști nevăzători de top, de cel mai înalt rafinament. Noboyuki Tsujii depășește limite care până la el păreau imposibil de depășit. E o lecție de viață de care în special noi, muzicienii, ar fi bine să ne amintim mai des, atunci când ne plângem de milă, când n-avem chef să studiem sau ni se pare că nu avem condiții sau noroc în profesie.